

SPLOŠNA MATURA IZ PREDMETA SOCIOLOGIJA V LETU 2020

Poročilo DPK SM za sociologijo

Vsebina

1	Struktura kandidatov.....	2
1.1	Struktura kandidatov pri splošni maturi – primerjava po letih	3
1.2	Struktura kandidatov pri izpitu splošne mature iz sociologije – primerjava po letih.....	4
1.3	Podrobnejša struktura kandidatov pri izpitu splošne mature iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku 2020	6
2	Analiza dosežkov pri izpitu splošne mature iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku 2020	7
2.1	Porazdelitev dosežkov po odstotnih točkah.....	7
2.2	Meje med ocenami	9
2.3	Porazdelitev dosežkov po ocenah	10
3	Splošni podatki o kandidatih pri izpitu splošne mature iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku 2020.....	12
4	Vsebinska analiza dosežkov za referenčno skupino SM	14
4.1	Vsebinska analiza dosežkov pri zunanjem in notranjem delu izpita	14
4.2	Vsebinska analiza dosežkov po posameznih delih izpita	15
4.3	Vsebinska analiza dosežkov po nalogah in vprašanjih.....	15
4.4	Najpogostejši nepravilni odgovori kandidatov	19
4.5	Mnenje zunanjih ocenjevalcev o nalogah in vprašanjih v izpitnih polah	22
5	Zunanje ocenjevanje in ugovori.....	23
5.1	Zunanje ocenjevanje	23
5.2	Ugovori na oceno in način izračuna izpitne ocene.....	23
6	Povzetek	24
6.1	Ocena uspeha kandidatov	24
6.2	Ocena kakovosti izpitnih pol.....	25
6.3	Druge ugotovitve	25

Avtorja:

mag. Mirjam Počkar, glavna ocenjevalka za sociologijo

dr. Marina Tavčar Krajnc, predsednica DPK SM za sociologijo

Poročilo je potrdila DPK SM za sociologijo na svoji 3. korespondenčni seji 29.–30. 09. 2020.

Ljubljana, september 2020

1 Struktura kandidatov

Statistične podatke za kandidate, ki so se udeležili **spomladanskega izpitnega roka splošne mature**, prikazujemo ločeno glede na njihovo strukturo:

a) **referenčno skupino SM** predstavljajo redni dijaki, ki prvič v celoti opravljajo splošno matura (brez kandidatov z maturitetnim tečajem, 21-letnikov, odraslih in kandidatov poklicne mature). Na dosežkih te skupine se postavljajo tudi meje med ocenami.

Okrajšava: ref. skup. SM;

b) **kandidate SM** (ref. skup. SM + ostali SM) predstavljajo tisti, ki opravljajo splošno matura (brez kandidatov poklicne mature, ki opravljajo posamezni izpit splošne mature). To so:

- referenčna skupina SM (redni dijaki, ki prvič v celoti opravljajo splošno matura) in
- **ostali SM**, to so:
 - kandidati z maturitetnim tečajem,
 - 21-letniki,
 - odrasli,
 - kandidati, ki popravljajo eno ali dve negativni oceni,
 - kandidati, ki opravljajo SM ponovno v celoti,
 - kandidati, ki opravljajo SM v dveh delih, in
 - kandidati, ki izboljšujejo oceno.

Okrajšava: kandidati SM;

c) **kandidate PM** (kandidati poklicne mature s posameznim izpitom pri splošni maturi) predstavljajo tisti, ki ob poklicni maturi (štirje predmeti) dodatno opravljajo posamezni izpit SM.

Okrajšava: kandidati PM.

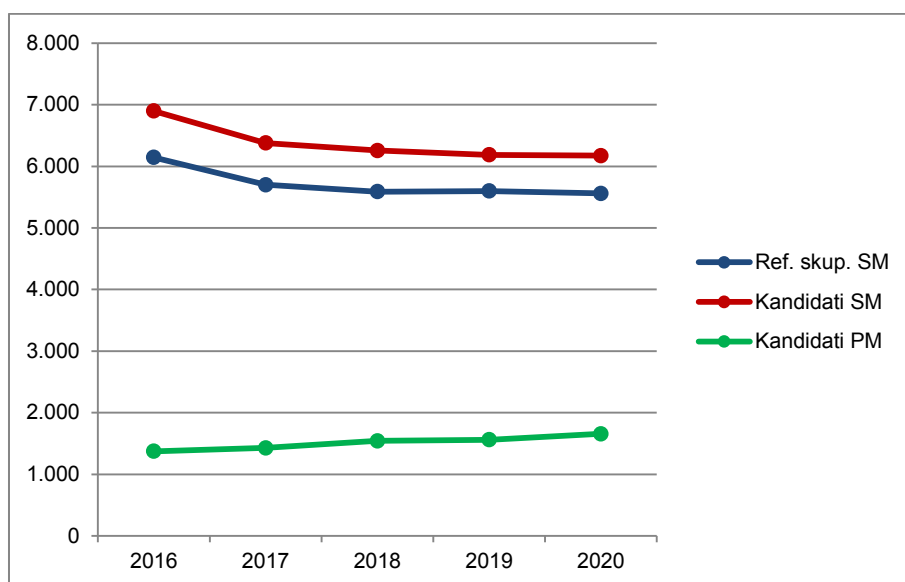
1.1 Struktura kandidatov pri splošni maturi – primerjava po letih

Preglednica 1.1.1 in slika 1.1.1 prikazujeta primerjavo števila udeleženih kandidatov v spomladanskem izpitnem roku splošne mature v letih od 2016 do 2020. Primerjave so prikazane ločeno po strukturi kandidatov.

Preglednica 1.1.1: Udeleženi kandidati pri SM po strukturi – spomladanski izpitni roki 2016–2020

Leto	Ref. skup. SM	Kandidati SM	Kandidati PM
2016	6.145	6.899	1.373
2017	5.699	6.379	1.429
2018	5.589	6.255	1.544
2019	5.600	6.185	1.560
2020	5.560	6.173	1.657

Slika 1.1.1: Udeleženi kandidati pri SM po strukturi – spomladanski izpitni roki 2016–2020

Vir: Državni izpitni center, 2020

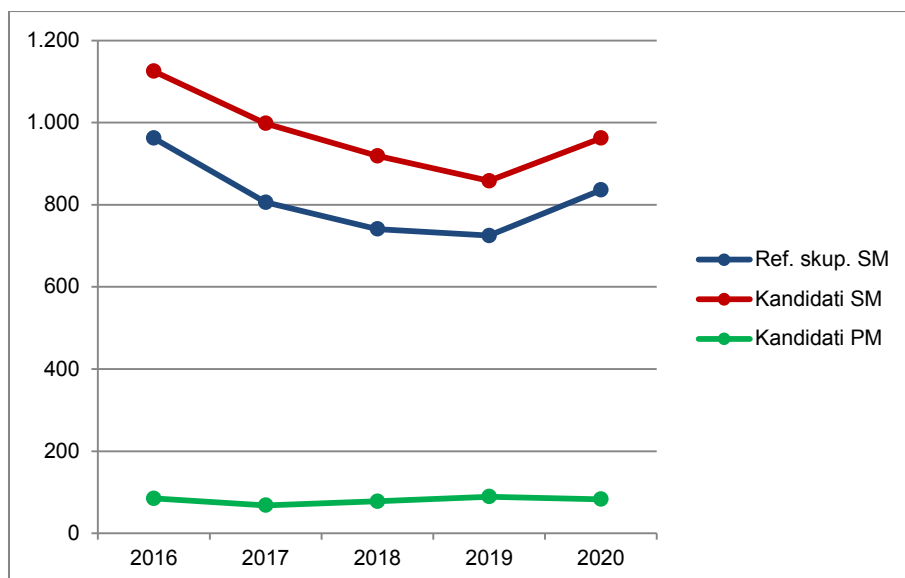
1.2 Struktura kandidatov pri izpitu splošne mature iz sociologije – primerjava po letih

Preglednica 1.2.1 in slika 1.2.1 prikazujeta primerjavo števila kandidatov, ki so opravljali sociologijo v spomladanskem izpitnem roku splošne mature v letih od 2016 do 2020. Primerjave so prikazane ločeno po strukturi kandidatov.

Preglednica 1.2.1: Udeleženi kandidati pri izpitu SM iz sociologije po strukturi – spomladanski izpitni roki 2016–2020

Leto	Ref. skup. SM	Kandidati SM	Kandidati PM
2016	962	1.125	85
2017	806	998	68
2018	741	919	78
2019	725	858	89
2020	836	962	83

Slika 1.2.1: Udeleženi kandidati pri izpitu SM iz sociologije po strukturi – spomladanski izpitni roki 2016–2020

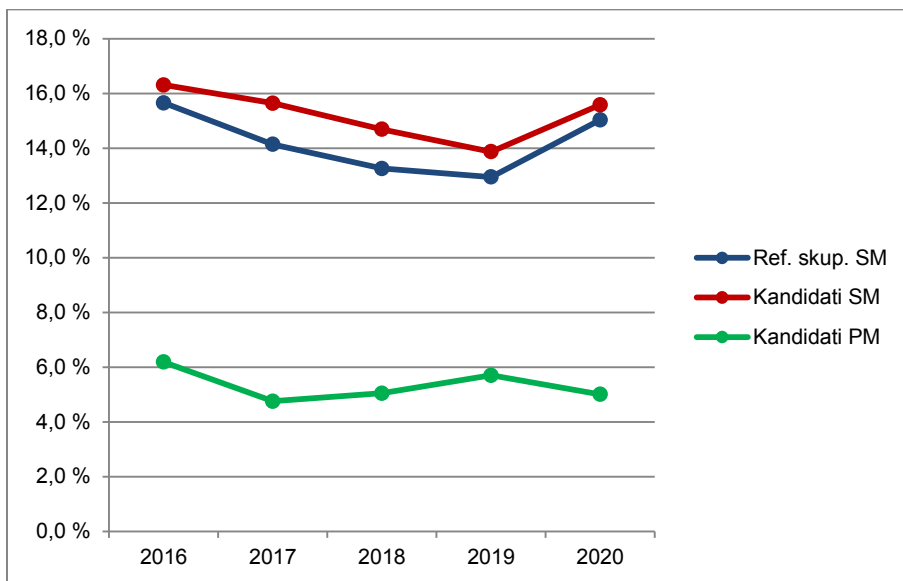
Vir: Državni izpitni center, 2020

Preglednica 1.2.2 in slika 1.2.2 prikazujeta primerjavo deleža kandidatov, ki so opravljali sociologijo (preglednica 1.2.1), glede na udeležene kandidate v spomladanskem izpitnem roku splošne mature v letih od 2016 do 2020 (preglednica 1.1.1). Primerjave so prikazane ločeno po strukturi kandidatov.

Preglednica 1.2.2: Delež udeleženih kandidatov pri izpitu SM iz sociologije po strukturi – spomladanski izpitni roki 2016–2020

Leto	Ref. skup. SM	Kandidati SM	Kandidati PM
2016	15,7 %	16,3 %	6,2 %
2017	14,1 %	15,6 %	4,8 %
2018	13,3 %	14,7 %	5,1 %
2019	12,9 %	13,9 %	5,7 %
2020	15,0 %	15,6 %	5,0 %

Slika 1.2.2: Delež udeleženih kandidatov pri izpitu SM iz sociologije po strukturi – spomladanski izpitni roki 2016–2020

Vir: Državni izpitni center, 2020

1.3 Podrobnejša struktura kandidatov pri izpitu splošne mature iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku 2020

Preglednica 1.3.1 in slika 1.3.1 prikazujeta število in delež kandidatov, ki so opravljali izpit splošne mature iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku 2020. Podatki so prikazani po strukturi kandidatov. (Redni dijaki, ki prvič v celoti opravljajo splošno matura in predstavljajo referenčno skupino SM, so dodatno razdeljeni tudi na izobraževalne programe.)

Preglednica 1.3.1: Podrobnejša struktura kandidatov pri izpitu SM iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku 2020

	Število	Delež
Splošna gimnazija	764	73,1 %
Klasična gimnazija	14	1,3 %
Gimnazija	778	74,4 %
Tehniška gimnazija	21	2,0 %
Ekonomska gimnazija	37	3,5 %
Umetniška gimnazija	0	0,0 %
Strokovna gimnazija	58	5,6 %
Ref. skup. SM	836	80,0 %
Ostali SM	126	12,1 %
Kandidati SM	962	92,1 %
Kandidati PM	83	7,9 %

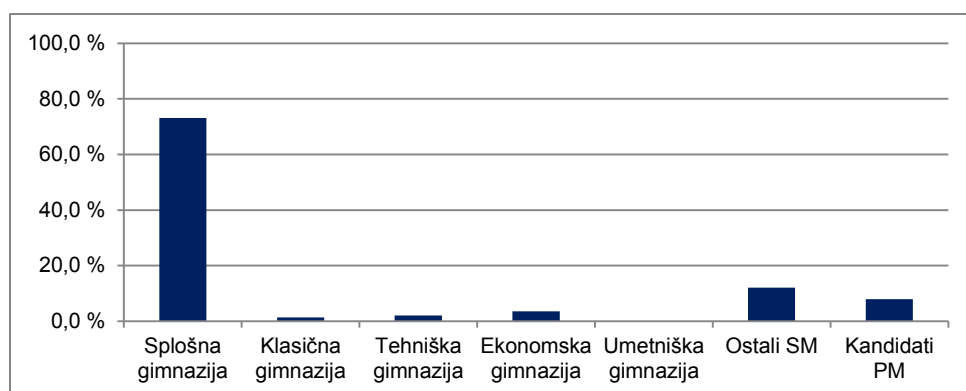
gimnazija = splošna gimnazija + klasična gimnazija

strokovna gimnazija = tehniška gimnazija + ekonomska gimnazija + umetniška gimnazija

ref. skup. SM = gimnazija + strokovna gimnazija

kandidati SM = ref. skup. SM + ostali SM

Slika 1.3.1: Podrobnejša struktura kandidatov pri izpitu SM iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku 2020

Vir: Državni izpitni center, 2020

2 Analiza dosežkov pri izpitu splošne mature iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku 2020

2.1 Porazdelitev dosežkov po odstotnih točkah

Preglednica 2.1.1 prikazuje porazdelitev kandidatov po doseženih odstotnih točkah pri sociologiji v spomladanskem izpitnem roku SM 2020 v posamezne razrede/intervale, ki obsegajo pet odstotnih točk (tj. frekvenčna porazdelitev), preglednica 2.1.2 in slika 2.1.1 pa delež kandidatov, ki so dosegli manj odstotnih točk od zgornje meje razreda (tj. relativna kumulativna frekvenčna porazdelitev). Podatki so prikazani po podrobnejši strukturi kandidatov.

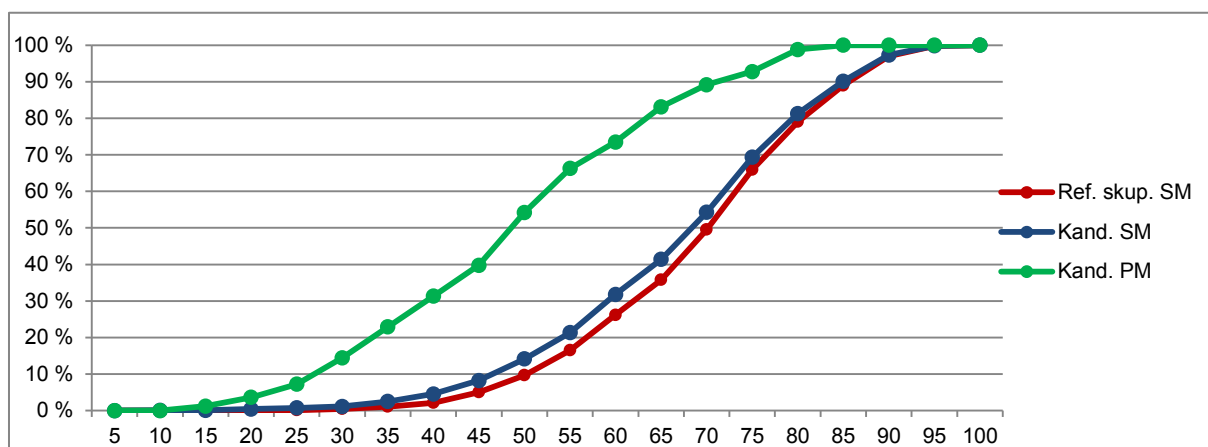
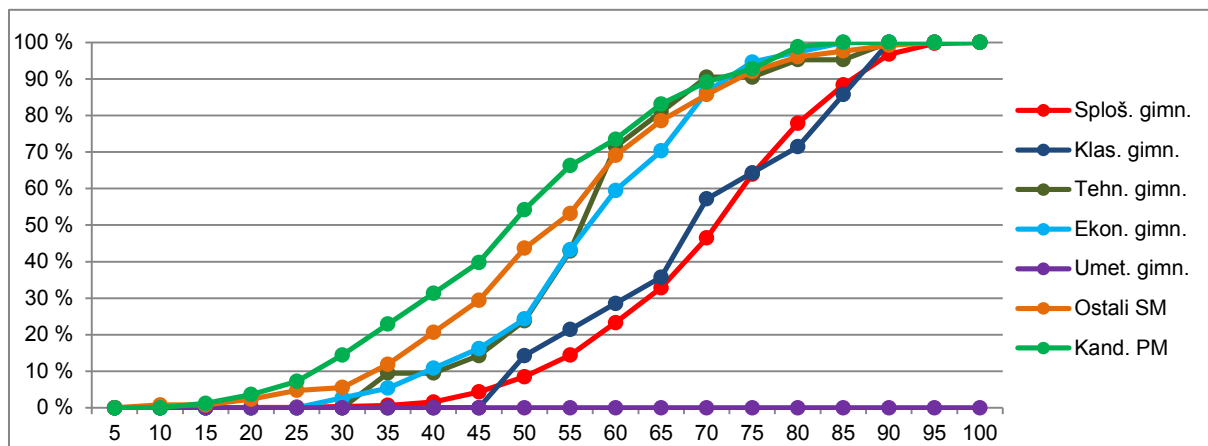
Preglednica 2.1.1: Frekvenčna porazdelitev kandidatov po doseženih odstotnih točkah

Odst. točke	Sploš. gimn.	Klas. gimn.	Gimn.	Tehn. gimn.	Ekon. gimn.	Umet. gimn.	Strok. gimn.	Ref. skup. SM	Kand. SM	Ostali SM	Kand. PM
0-5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6-10	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
11-15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
16-20	1	0	1	0	0	0	0	1	3	2	2
21-25	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	3
26-30	2	0	2	0	1	0	1	3	4	1	6
31-35	2	0	2	2	1	0	3	5	13	8	7
36-40	7	0	7	0	2	0	2	9	20	11	7
41-45	21	0	21	1	2	0	3	24	35	11	7
46-50	32	2	34	2	3	0	5	39	57	18	12
51-55	45	1	46	4	7	0	11	57	69	12	10
56-60	68	1	69	6	6	0	12	81	101	20	6
61-65	73	1	74	2	4	0	6	80	92	12	8
66-70	104	3	107	2	6	0	8	115	124	9	5
71-75	133	1	134	0	3	0	3	137	145	8	3
76-80	107	1	108	1	1	0	2	110	115	5	5
81-85	80	2	82	0	1	0	1	83	85	2	1
86-90	64	2	66	1	0	0	1	67	69	2	0
91-95	23	0	23	0	0	0	0	23	24	1	0
96-100	2	0	2	0	0	0	0	2	2	0	0
SKUPAJ	764	14	778	21	37	0	58	836	962	126	83

Preglednica 2.1.2: Relativna kumulativna frekvenčna porazdelitev kandidatov po doseženih odstotnih točkah

Odst. točke	Sploš. gimn.	Klas. gimn.	Gimn.	Tehn. gimn.	Ekon. gimn.	Umet. gimn.	Strok. gimn.	Ref. skup. SM	Kand. SM	Ostali SM	Kand. PM
5	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	-	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
10	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	-	0 %	0 %	0 %	1 %	0 %
15	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	-	0 %	0 %	0 %	1 %	1 %
20	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	-	0 %	0 %	0 %	2 %	4 %
25	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	-	0 %	0 %	1 %	5 %	7 %
30	0 %	0 %	0 %	0 %	3 %	-	2 %	0 %	1 %	6 %	14 %
35	1 %	0 %	1 %	10 %	5 %	-	7 %	1 %	2 %	12 %	23 %
40	2 %	0 %	2 %	10 %	11 %	-	10 %	2 %	5 %	21 %	31 %
45	4 %	0 %	4 %	14 %	16 %	-	16 %	5 %	8 %	29 %	40 %
50	9 %	14 %	9 %	24 %	24 %	-	24 %	10 %	14 %	44 %	54 %
55	14 %	21 %	15 %	43 %	43 %	-	43 %	17 %	21 %	53 %	66 %
60	23 %	29 %	23 %	71 %	59 %	-	64 %	26 %	32 %	69 %	73 %
65	33 %	36 %	33 %	81 %	70 %	-	74 %	36 %	41 %	79 %	83 %
70	46 %	57 %	47 %	90 %	86 %	-	88 %	50 %	54 %	86 %	89 %
75	64 %	64 %	64 %	90 %	95 %	-	93 %	66 %	69 %	92 %	93 %
80	78 %	71 %	78 %	95 %	97 %	-	97 %	79 %	81 %	96 %	99 %
85	88 %	86 %	88 %	95 %	100 %	-	98 %	89 %	90 %	98 %	100 %
90	97 %	100 %	97 %	100 %	100 %	-	100 %	97 %	97 %	99 %	100 %
95	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	-	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
100	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	-	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Slika 2.1.1: Relativna kumulativna frekvenčna porazdelitev kandidatov po doseženih odstotnih točkah

Vir: Državni izpitni center, 2020

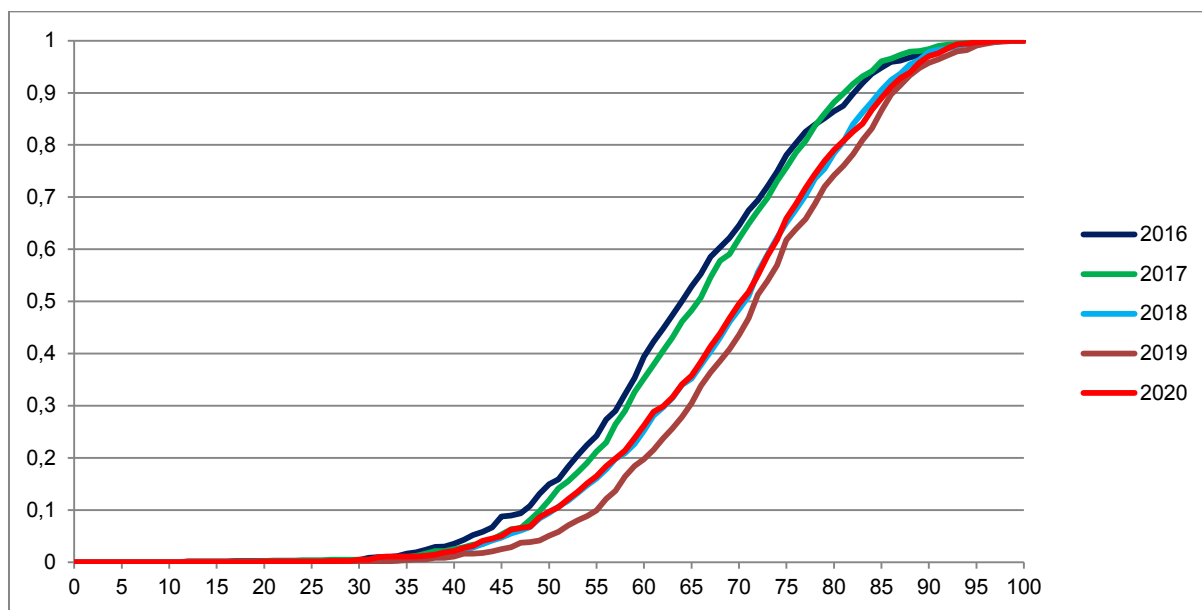
2.2 Meje med ocenami

Preglednica 2.2.1 prikazuje primerjavo mej med ocenami v letih od 2016 do 2020, slika 2.2.1 pa kumulativno frekvenčno porazdelitev kandidatov po doseženih odstotnih točkah za referenčno skupino SM, na kateri se postavljajo meje med ocenami.

Preglednica 2.2.1: Meje med ocenami za zadnjih pet let

Leto	Ocene			
	2	3	4	5
2016	48	58	70	82
2017	48	58	70	82
2018	49	60	71	82
2019	50	61	72	83
2020	49	60	72	83

Slika 2.2.1: Kumulativna frekvenčna porazdelitev kandidatov po doseženih odstotnih točkah – referenčna skupina SM

Vir: Državni izpitni center, 2020

2.3 Porazdelitev dosežkov po ocenah

Preglednica 2.3.1 prikazuje porazdelitev kandidatov po ocenah pri sociologiji v spomladanskem izpitnem roku SM 2020 (tj. frekvenčna porazdelitev), preglednica 2.3.2 in slika 2.3.1 pa delež kandidatov s posameznimi ocenami (tj. relativna frekvenčna porazdelitev). Podatki so prikazani po podrobnejši strukturi kandidatov.

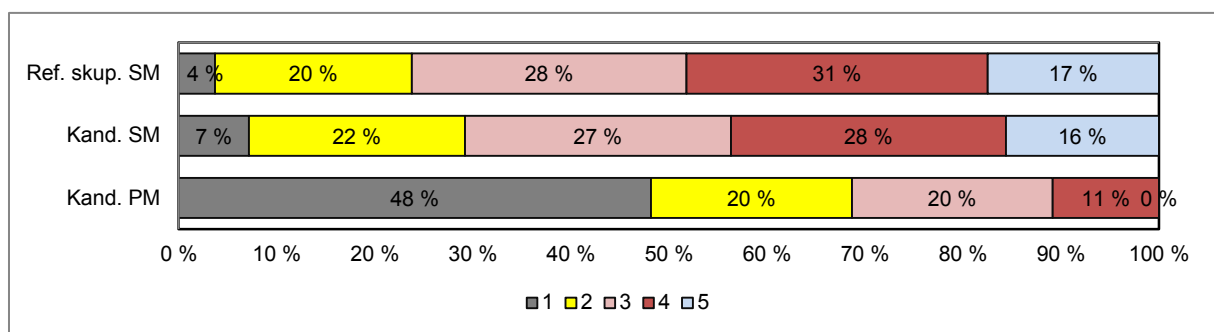
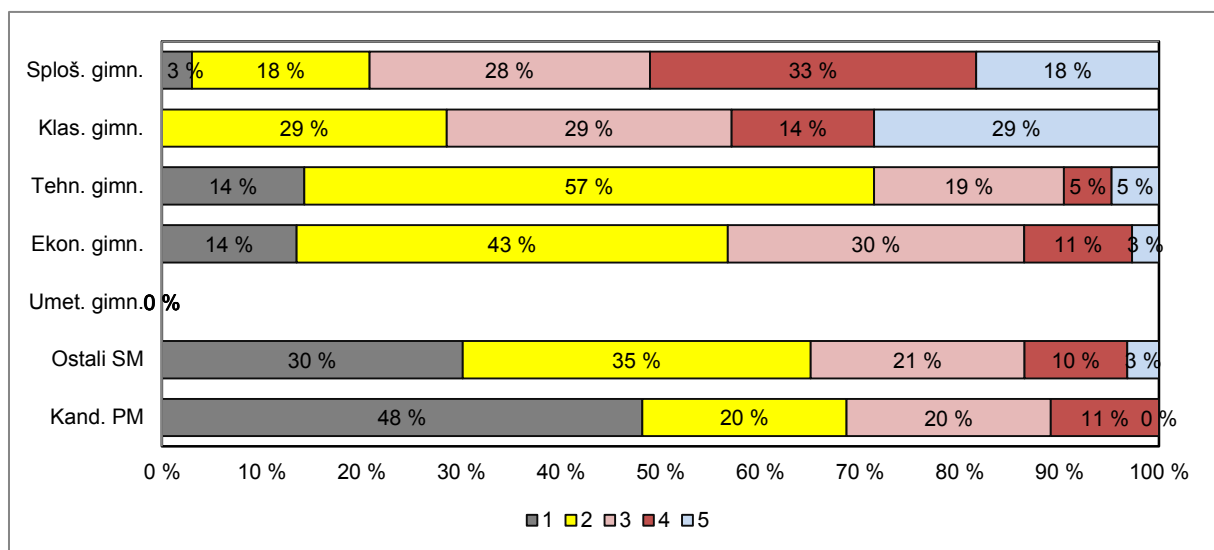
Preglednica 2.3.1: Frekvenčna porazdelitev kandidatov po ocenah

Ocena	Sploš. gimn.	Klas. gimn.	Gimn.	Tehn. gimn.	Ekon. gimn.	Umet. gimn.	Strok. gimn.	Ref. skup. SM	Kand. SM	Ostali SM	Kand. PM
1	23	0	23	3	5	0	8	31	69	38	40
2	136	4	140	12	16	0	28	168	212	44	17
3	215	4	219	4	11	0	15	234	261	27	17
4	250	2	252	1	4	0	5	257	270	13	9
5	140	4	144	1	1	0	2	146	150	4	0
Uspešni	741	14	755	18	32	0	50	805	893	88	43
Skupaj	764	14	778	21	37	0	58	836	962	126	83

Preglednica 2.3.2: Relativna frekvenčna porazdelitev kandidatov po ocenah

Ocena	Sploš. gimn.	Klas. gimn.	Gimn.	Tehn. gimn.	Ekon. gimn.	Umet. gimn.	Strok. gimn.	Ref. skup. SM	Kand. SM	Ostali SM	Kand. PM
1	3 %	0 %	3 %	14 %	14 %	-	14 %	4 %	7 %	30 %	48 %
2	18 %	29 %	18 %	57 %	43 %	-	48 %	20 %	22 %	35 %	20 %
3	28 %	29 %	28 %	19 %	30 %	-	26 %	28 %	27 %	21 %	20 %
4	33 %	14 %	32 %	5 %	11 %	-	9 %	31 %	28 %	10 %	11 %
5	18 %	29 %	19 %	5 %	3 %	-	3 %	17 %	16 %	3 %	0 %
Uspešni	97 %	100 %	97 %	86 %	86 %	-	86 %	96 %	93 %	70 %	52 %
Skupaj	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	-	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Slika 2.3.1: Relativna frekvenčna porazdelitev kandidatov po ocenah

Vir: Državni izpitni center, 2020

3 Splošni podatki o kandidatih pri izpitu splošne mature iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku 2020

V preglednici 3.1 so zbrani splošni podatki (tj. statistike) o kandidatih, ki so opravljali izpit splošne mature iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku 2020.

Preglednica 3.1: Splošni podatki o kandidatih pri izpitu SM iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku 2020

	Sploš. gimn.	Klas. gimn.	Gimn.	Tehn. gimn.	Ekon. gimn.	Umet. gimn.	Strok. gimn.	Ref. skup. SM	Kand. SM	Ostali SM	Kand. PM
Število kandidatov	764	14	778	21	37	0	58	836	962	126	83
Povprečni splošni uspeh pri SM*	19,01	19,43	19,02	16,64	15,78	-	16,11	18,88	18,62	15,40	-
Povprečni uspeh v 4. letniku SŠ	3,87	3,79	3,87	3,48	3,41	-	3,43	3,84	3,75	2,88	-
Povprečni uspeh v 3. letniku SŠ	3,71	3,43	3,71	3,33	3,51	-	3,45	3,69	3,62	2,93	-
Povprečna ocena pri predmetu SM	3,46	3,43	3,46	2,29	2,46	-	2,40	3,38	3,23	2,21	1,94
Povprečna originalna ocena pri predmetu SM**	3,43	3,36	3,43	2,24	2,41	-	2,34	3,35	3,20	2,18	1,94
Povprečno število odstotnih točk pri predmetu SM	70,07	68,43	70,04	56,86	57,66	-	57,37	69,16	67,11	53,51	48,96
Mediana odstotnega števila točk pri predmetu SM	72	68	72	57	58	-	57	71	69	54	49
Standardni odklon odstotnih točk pri predmetu SM	12,98	14,35	13,00	13,31	12,63	-	12,77	13,37	14,66	15,60	16,18
Povprečna ocena pri predmetu v 4. letniku SŠ	3,90	3,71	3,90	3,62	3,59	-	3,60	3,88	3,79	2,79	3,88
Povprečna ocena pri predmetu v 3. letniku SŠ	4,29	3,79	4,28	3,81	3,88	-	3,84	4,26	4,20	3,46	4,17
Korelacija splošnega uspeha pri SM in ocene pri predmetu SM*	0,77	-	0,77	-	-	-	0,64	0,77	0,77	0,66	-
Korelacija splošnega uspeha pri SM in uspeha v 4. letniku SŠ*	0,69	-	0,69	-	-	-	0,59	0,68	0,69	0,63	-
Korelacija splošnega uspeha pri SM in uspeha v 3. letniku SŠ*	0,62	-	0,62	-	-	-	0,55	0,61	0,62	0,62	-
Korelacija ocene pri predmetu SM in uspeha v 4. letniku SŠ***	0,65	-	0,66	-	0,64	-	0,69	0,67	0,69	0,59	-
Korelacija ocene pri predmetu SM in uspeha v 3. letniku SŠ***	0,65	-	0,66	-	0,64	-	0,69	0,67	0,69	0,59	-
Korelacija ocene pri predmetu SM in ocene pri predmetu v 4. letniku SŠ***	0,61	-	0,62	-	0,54	-	0,56	0,61	0,63	0,37	-
Korelacija ocene pri predmetu SM in ocene pri predmetu v 3. letniku SŠ***	0,49	-	0,50	-	-	-	0,54	0,51	0,53	0,40	-
Korelacija notranjega in zunanjega dela pri SM	0,37	-	0,37	-	0,20	-	0,33	0,38	0,41	0,32	0,17
Odstotek neuspešnih s PP	3,01	0,00	2,96	14,29	13,51	-	13,79	3,71	7,17	30,16	48,19
Odstotek neuspešnih brez PP	5,89	7,14	5,91	19,05	18,92	-	18,97	6,82	10,29	33,33	48,19

*Pri izračunu povprečnega splošnega uspeha pri SM so upoštevani samo uspešni kandidati (10 točk ali več). Enako velja tudi za korelacije s splošnim uspehom pri SM.

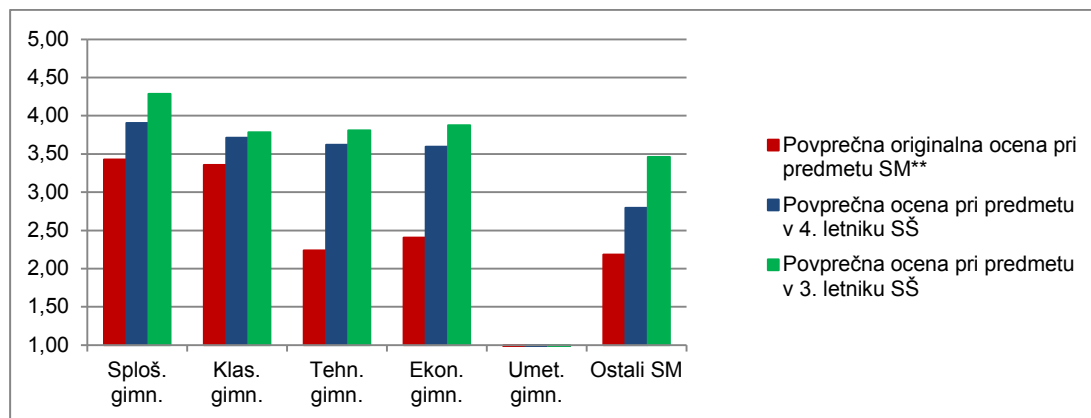
**Originalna ocena je ocena pri predmetu SM, izračunana iz odstotnih točk, brez upoštevanja PP (pogojno pozitivne), ocenjevanja na OR namesto VR ali upoštevanja ocene iz prejšnjega roka.

***Korelacija z oceno pri predmetu SM se računa z originalno oceno pri predmetu SM.

Če je manj kakor 30 popolnih parov podatkov, se korelacija ne izračuna.

Slika 3.1 prikazuje primerjavo povprečne originalne ocene pri izpitu SM iz sociologije in povprečnih ocen iz sociologije v 4. in 3. letniku srednje šole. Podatki so prikazani po podrobnejši strukturi kandidatov.

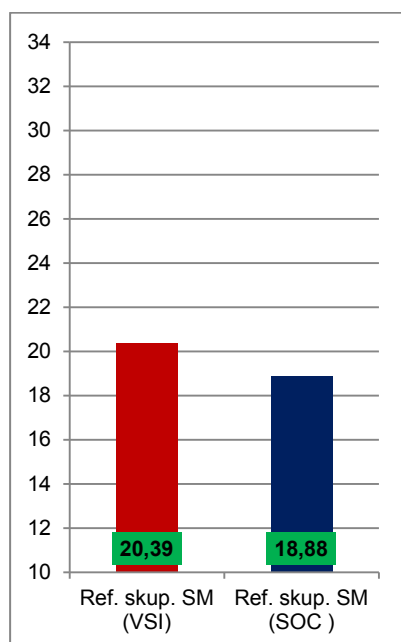
Slika 3.1: Povprečne ocene pri izpitu SM iz sociologije

Vir: Državni izpitni center, 2020

Slika 3.2 prikazuje primerjavo povprečnega splošnega uspeha vseh gimnazijcev, ki so v spomladanskem izpitnem roku 2020 prvič v celoti opravljali splošno matura (ref. skup. SM – VSI), in gimnazijcev, ki so v tem izpitnem roku prvič v celoti opravljali izpit SM iz sociologije (ref. skup. SM – SOC).

Slika 3.2: Povprečni splošni uspeh pri SM in pri izpitu SM iz sociologije

Vir: Državni izpitni center, 2020

4 Vsebinska analiza dosežkov za referenčno skupino SM

4.1 Vsebinska analiza dosežkov pri zunanjem in notranjem delu izpita

Preglednica 4.1.1 prikazuje osnovne statistične podatke za referenčno skupino SM pri zunanjem in notranjem delu izpita iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku SM 2020.

Preglednica 4.1.1: Osnovni statistični podatki

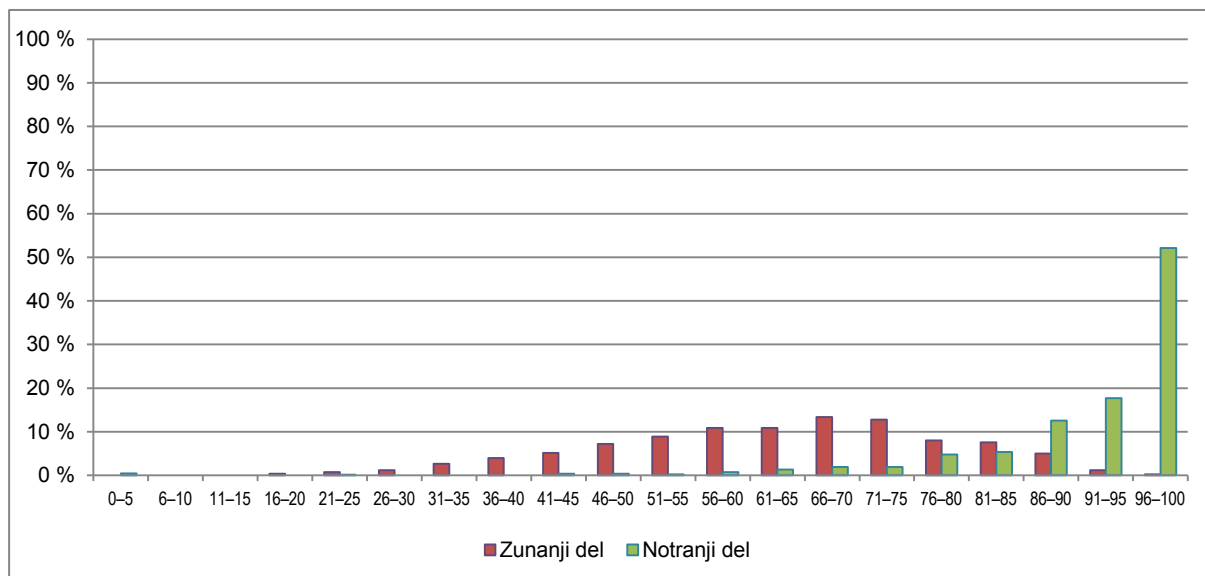
	Zunanji del	Notranji del
Število kandidatov	836	836
Povprečno število odstotnih točk	50,51	18,65
Standardni odklon odstotnih točk	12,28	2,36
Maksimalno število odstotnih točk	77,25	20,00
Povprečna težavnost	0,63	0,93

Preglednica 4.1.2 in slika 4.1.1 prikazujeta relativno frekvenčno porazdelitev referenčne skupine SM po dosežkih pri zunanjem in notranjem delu izpita iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku SM 2020.

Preglednica 4.1.2: Relativna frekvenčna porazdelitev po dosežkih pri zunanjem in notranjem delu izpita

Odstotki	Zunanji del	Notranji del
0–5	0 %	0 %
6–10	0 %	0 %
11–15	0 %	0 %
16–20	0 %	0 %
21–25	1 %	0 %
26–30	1 %	0 %
31–35	3 %	0 %
36–40	4 %	0 %
41–45	5 %	0 %
46–50	7 %	0 %
51–55	9 %	0 %
56–60	11 %	1 %
61–65	11 %	1 %
66–70	13 %	2 %
71–75	13 %	2 %
76–80	8 %	5 %
81–85	8 %	5 %
86–90	5 %	13 %
91–95	1 %	18 %
96–100	0 %	52 %
SKUPAJ	100 %	100 %

Slika 4.1.1: Relativna frekvenčna porazdelitev po dosežkih pri zunanjem in notranjem delu izpita

Vir: Državni izpitni center, 2020

4.2 Vsebinska analiza dosežkov po posameznih delih izpita

Preglednica 4.2.1 prikazuje osnovne statistične podatke za referenčno skupino SM pri posameznih delih izpita iz sociologije v spomladanskem izpitnem roku SM 2020.

Preglednica 4.2.1: Osnovni statistični podatki po posameznih delih izpita

	Izpitna pola 1	Izpitna pola 2	Seminarska naloga
Število kandidatov	836	836	836
Povprečno število odstotnih točk	22,49	28,01	18,65
Standardni odklon odstotnih točk	6,06	7,45	2,36
Maksimalno število odstotnih točk	35,00	45,00	20,00
Povprečna težavnost	0,64	0,62	0,93

4.3 Vsebinska analiza dosežkov po nalogah in vprašanjih

Izpitna pola 1

Izpitna pola 1 vsebuje štiri strukturirane naloge, ki lahko vključujejo različno število vprašanj. Pri 1. nalogi (*Odločanje v skupnosti*) je bilo tokrat 12 vprašanj, pri 2. (*Religija in verovnanjski sistemi*) osem, pri 3. (*Identiteta in kultura*) deset in pri 4. (*Odklonskost in kriminaliteta*) devet vprašanj. Kandidati izberejo in odgovarjajo na celoten sklop vprašanj pri dveh nalogah. Pri vsaki lahko dosežejo največ 20 točk, skupaj 40. Izpitna pola 1 predstavlja 35 % ocene.

Povprečno število (absolutnih) točk, ki so ga kandidati, ki so maturo opravljali prvič (brez kandidatov poklicne mature in drugih) – bilo jih je 836, dosegli pri tem delu izpita, je bilo 25.70 kar je 22,49 odstotne točke. Če upoštevamo vse kandidate (brez kandidatov poklicne mature) – bilo jih je 962, je bilo povprečno število absolutnih točk 24.70, kar je 21,61 odstotne točke.

Največ kandidatov je izbralo 1. nalogo (*Odločanje v skupnosti*), nekoliko manj 4. (*Odklonskost in kriminaliteta*) in 3. (*Identiteta in kultura*), najmanj pa 2. nalogo (*Religija in verovanjski sistemi*). Največje povprečno število absolutnih točk so zbrali pri 4. nalogi, sledijo 1., 2. in 3. naloga. Slednja tudi najbolj izstopa glede nizkega povprečnega števila absolutnih (in relativnih) točk v primerjavi z drugimi nalogami.

Indeks težavnosti (v nadaljevanju IT) izpitne pole 1 je 0,64, če upoštevamo kandidate, ki so maturo opravljali prvič (v nadaljevanju referenčna skupina), in 0,61, če upoštevamo vse kandidate, brez kandidatov poklicne mature.

Preglednica 4.3.1 (*Dosežki in IT pri izpitni poli1*) prikazuje število kandidatov (referenčna skupina), ki so odgovarjali na posamezno nalogo (N), povprečno število doseženih točk in indeks težavnosti.

Preglednica 4.3.1: Dosežki in IT pri izpitni poli 1

Naloga	N	Povprečno število (abs.) točk	IT
1	571	13,40	0,67
2	223	12,81	0,64
3	451	11,35	0,57
4	481	13,69	0,68

V nadaljevanju je predstavljeno še nekaj opažanj po posameznih nalogah in vprašanjih izpitne pole 1.

1. naloga: *Odločanje v skupnosti*

Nalogo je izbralo največ kandidatov. IT se gibljejo med 0,41 in 0,93. Najtežje vprašanje za kandidate je bilo vprašanje 1.9 (V Ustavi Republike Slovenije je zapisano, da vsak polnoletni državljan poseduje pravico odločanja na štirih različnih vrstah državnih volitev. Zapišite štiri vrste volitev, ki potekajo v Republiki Sloveniji.). Večinoma so bili odgovori pomanjkljivi, nenatančni ali v celoti napačni. Slabše so odgovarjali tudi na vprašanje 1.11 (Kako je Max Weber poimenoval v viru 3 opisano organizacijo?). IT je bil sicer 0,53, vendar pa je precej kandidatov imelo težave s prepoznavanjem birokratske organizacije, opisane v viru 3. Slabše so zato odgovarjali tudi na vprašanje 1.12, ki je zahtevalo navedbo dveh značilnosti v viru 3 opisane organizacije. Precej napačnih odgovorov je bilo na vprašanje 1.4, kjer precej kandidatov ni pravilno dopolnilo povedi »Po Maxu Webru ima država na svojem ozemlju zakonit monopol nad sredstvi...« – pravilna navedba je »prisile«. Kandidati so najbolje odgovorili na vprašanje 1.5 – večina je v viru 2 prepoznala opis avtoritarne države in obkrožila pravilni odgovor; IT je bil 0,93. Težav ni povzročalo tudi vprašanje 1.1 (Opredelite družbeno moč.); IT je bil 0,88. Pokazali so tudi poznavanje tipov legitimne moči (po Webru), na kar se nanašata vprašanja 1.2 in 1.3; IT pri omenjenih nalogah sta bila 0,87 in 0,80.

2. naloga: *Religija in verovanjski sistemi*

Indeksi težavnosti pri vprašanjih 2. naloge so med 0,44 in 0,91. Najslabše so odgovarjali na vprašanje 2.5 (*Katere pojave označujemo kot sekularno religijo?*), najbolje pa na vprašanje 2.3 (*Kako imenujemo proces, ki je predstavljen v viru 2?*). Večina je v viru 2 prepoznala sekularizacijo. Slabši in pomanjkljivi odgovori so bili na vprašanja 2.1 (*V kateri tip religij po McGeejevi tipologiji uvrščamo džainizem in budizem in v katerega hinduizem? Pri vsakem navedite še po dva druga primera posameznega tipa religij.*) in 2.2 (*Vir 1 nakazuje na dve med seboj povezani sestavini religij. Navedite ju in ponazorite z navedbo iz vira 1.*). Pri prvem je bil IT 0,57, pri drugem pa 0,59. Nekaj težav je povzročalo vprašanje 2.6 (*Navedite in kratko razložite družbeno funkcijo religije, na katero nakazuje vir 3.*). IT je bil 0,64; kar nekaj kandidatov je imelo težave s prepoznavanjem in tako tudi razlago kompenzacijske funkcije. So pa bolje odgovarjali na vprašanje 2.7 (*Navedite in kratko razložite še eno družbeno funkcijo religije.*); IT je bil 0,82.

3. naloga: *Identiteta in kultura*

Indeksi težavnosti se gibljejo med 0,36 in 0,95. Kandidati so najslabše odgovarjali na vprašanje 3.4 (Vrednote so pomemben del kulture ter se spreminjajo na individualni in družbeni ravni. Pojasnite, zakaj se vrednote spreminjajo na družbeni ravni, in predstavite primer.). Večina je obkrožila pravilno rešitev (kulturni relativizem) pri vprašanju 3.6 (Kako imenujemo prakso presojanja drugih kultur s stališča njihovih lastnih kulturnih standardov? Obkrožite pravilno rešitev.). Slabši odgovori so bili na vprašanje 3.2 (V povezavi z razumevanjem kulture pojasnite pojma kultiviranost in inkulturacija.). Kandidati so večinoma napačno pojasnjevali pojem kultiviranost; IT je bil 0,45. Ne veliko bolje so odgovarjali na vprašanje 3.5, ki je zahtevalo poimenovanje dveh opisanih procesov: asimilacije in akulturacije; IT je bil 0,48. Tudi vprašanje 3.7 (Kaj je vzrok za nastanek znotrajkulturnih raznovrstnosti modernih družb?) je povzročalo nekaj težav. Odgovori so bili pomanjkljivi ali napačni; IT je bil 0,52. Dobri odgovori pa so bili na vprašanje 3.8 (Kaj so subkulture in kaj protikulture?); IT je bil 0,80.

4. naloga: *Odklonskost in kriminaliteta*

To nalogo je izbralo precej kandidatov; v povprečju so pri njej dosegli najvišje število absolutnih točk; IT se gibljejo med 0,30 in 0,93. Največ napačnih odgovorov je bilo na vprašanje 4.6 (*Katera teorija odklonskosti je razvidna iz vira 2 in kdo je njen avtor?*). Malo jih je iz vira prepoznalo biološko teorijo in avtorja (C. Lombroso). Večina jih je pravilno odgovorila na vprašanje 4.1 (*Katera ravnanja opredelimo kot odklonska?*). Precej pomanjkljivih ali napačnih odgovorov je bilo na vprašanje 4.4 (*Katera oblika odklonskosti je razvidna iz vira 1. Navedite in pojasnite jo.*). Kandidati pogosto niso navajali, da gre za kršenje neformalnih norm; IT je bil 0,33. Druga vprašanja kandidatom niso povzročala težav. IT so blizu ali več kot 0,80.

Izpitna pola 2

Izpitna pola 2 vsebuje pet esejskih nalog. Kandidati izberejo in odgovarjajo na dve. Za posamezen odgovor dobijo največ 20 točk, skupaj 40. To predstavlja 45 % ocene.

Esejske naloge lahko vsebujejo dodatna navodila. Tokrat so bila vključena pri prvih štirih nalogah.

Povprečno število (absolutnih) točk, ki so ga kandidati iz referenčne skupine dosegli pri tem delu izpita, je 24,89, kar je 28,00 odstotnih točk. Če upoštevamo vse kandidate (brez kandidatov poklicne mature), je bilo povprečno število absolutnih točk 24,10, kar je 27,12 odstotne točke.

Največ kandidatov je izbralo 4. nalogo (*Analizirajte spreminjanje družin in družinskega življenja v modernih družbah.*), nekoliko manj 1. (*Opredelite revščino in pojasnite vpliv različnih dejavnikov na pojav revščine v sodobnem svetu.*). Sledi 2. naloga (*Razpravljajte o šolanju in družbeni neenakosti.*). Malo kandidatov je izbralo 3. (*Razpravljajte o družbeni vlogi medicine in medikalizaciji.*), še manj pa 5. nalogo (*Analizirajte delovanje sindikatov in razpravljajte o njihovem pomenu v modernih družbah.*).

Indeks težavnosti izpitne pole 2 je 0,62, če upoštevamo referenčno skupino, in 0,60, če upoštevamo vse kandidate, brez kandidatov poklicne mature.

Preglednica 4.3.2 (*Dosežki in IT pri izpitni poli 2*) prikazuje število kandidatov, ki so odgovarjali na posamezno nalogo (N), povprečno število doseženih (absolutnih) točk in indeks težavnosti za posamezno nalogo. Vsi podatki veljajo za referenčno skupino.

Preglednica 4.3.2: Dosežki in IT pri izpitni poli 2

Naloga	N	Povprečno število (abs.) točk	IT
1	565	12,35	0,62
2	323	12,58	0,63
3	96	11,60	0,58
4	622	12,69	0,63
5	66	11,31	0,57

Indeksi težavnosti posameznih nalog se gibljejo med 0,57 in 0,63. Najnižje ocenjeni odgovori so bili pri 5. nalogi (ki jo je izbralo daleč najmanj kandidatov), najbolje pa pri 4. (ki jo je izbralo največ kandidatov). Podobno so bili ocenjeni tudi pri 2. in 1. nalogi, slabše pa pri 3.. V nadaljevanju so predstavljene nekatere značilnosti in pomanjkljivosti odgovorov, ki so jih opazili zunanji opazovalci, kar pa ne pomeni, da je bilo to značilno za vse ali večino odgovorov.

1. esejska naloga: *Opredelite revščino in pojasnite vpliv različnih dejavnikov na pojav revščine v sodobnem svetu.*

Naloga je imela dodatna navodila, ki so zahtevala vključitev dveh različnih teorij revščine v odgovor. Kandidati so pogosto nenatančno, pomanjkljivo in tudi napačno opredeljevali absolutno in relativno revščino. Zdi se, da imajo težave z razumevanjem obeh konceptov revščine, s tem da gre za dve različni merili presojanja revnosti posameznikov in posameznic. Iz odgovorov je razvidno, da o teorijah nekaj vedo, vendar so njihove predstavitve pogosto precej površne in večkrat vsaj delno napačne. Veliko je bilo odgovorov, v katerih so kandidati opredeljevali revščino in predstavljali teorije, skoraj pozabili pa so pojasniti vpliv različnih dejavnikov na pojav revščine v sodobnem svetu.

2. esejska naloga: *Razpravljajte o šolanju in družbeni neenakosti.*

Nalogo je izbralo precej manj kandidatov kot prejšnjo, povprečno število doseženih absolutnih točk je bilo podobno. Tudi ta naloga je imela dodatna navodila (*Predstavite problematiko uveljavljanja meritokracije v šolskem sistemu. Analizirajte vpliv subkulturnih razlik in kulturnega kapitala. V analizi primerjajte dva različna sociološka pogleda.*). Kandidati so v odgovorih precej nenatančno in tudi napačno opredeljevali meritokracijo. Nenatančni so bili pri predstavljanju socioloških teorij, šibka točka je bila tudi primerjava. Precej jih je v odgovor vključilo (skoraj) vse vsebine, ki jih katalog določa glede šolanja.

3. esejska naloga: *Razpravljajte o družbeni vlogi medicine in medikalizaciji.*

Nalogo je izbralo malo kandidatov (samo 96). Doseženo povprečno število točk je bilo manjše kot pri prvih dveh nalogah. Tudi pri tej nalogi so usmerjala kandidate dodatna navodila (*Predstavite medicinsko pojmovanje zdravja in bolezni. Vključite Parsonsovo pojmovanje medicine in medicinskega osebja kot institucij nadzora odklonosti. Predstavite proces medikalizacije in ga ovrednotite.*). Kandidati so bili površni pri predstavitvi medicinskega pogleda na zdravje in bolezen. Iz odgovorov mnogokrat ni bilo razvidno razumevanje medikalizacije in tako tudi ne njeno ovrednotenje. Površni so bili tudi pri predstavitvi Parsonsovega pojmovanja družbene vloge medicine.

4. esejska naloga: *Analizirajte spreminjanje družin in družinskega življenja v modernih družbah.*

Nalogo je izbralo največ kandidatov. Povprečno število doseženih točk je bilo najvišje. Enako kot prejšnje tri naloge je tudi ta vsebovala dodatna navodila (*V odgovoru upoštevajte oblike družin, funkcije družine, odnose med spoloma in generacijami.*). Slabost mnogih odgovorov je bila, da so kandidati opisovali oblike in funkcije družin, manj odnose med spoloma in generacijami (predvsem med starši in otroki) in še manj eksplicitno pisali o spreminjanju družin in družinskega življenja v

modernih družbah. Pogosto so spremembe obravnavali v primerjavi tradicionalna : moderna družba, manj pa spreminjanje v samih modernih družbah (npr. primerjava zgodnja moderna : pozna moderna).

5. esejska naloga: *Analizirajte delovanje sindikatov in razpravljajte o njihovem pomenu v modernih družbah.*

To nalogo je izbralo daleč najmanj kandidatov (samo 66). Tudi povprečno doseženo število točk je bilo najnižje. Kot ugotavljajo zunanji ocenjevalci, ki so ocenjevali po nekaj primerov teh odgovorov (nekateri pa sploh nobenega), so bili nekateri odgovori precej dobri, drugi pa zelo slabi. Iz odgovorov je mogoče sklepati, da kandidati ne vedo prav dobro, kaj so sindikati in kakšen je njihov pomen v sodobnih družbah. Ne pišejo o pomenu sindikatov za uveljavljanje socialnih pravic. Njihova razprava o pomenu sindikatov danes je enostranska.

Seminarska naloga

Kandidati lahko dobijo pri seminarski nalogi največ 20 točk; to predstavlja 20 % ocene. Povprečno število doseženih točk (absolutno in relativno) pri tem delu izpita (notranji del) je bilo 18,65; IT je bil 0,93, korelacija med zunanjo in notranjo oceno pa 0,38. To velja za referenčno skupino, če upoštevamo vse kandidate, brez kandidatov poklicne mature, pa so dosežki sledeči: povprečno število točk je 18,36, IT 0,92 in korelacija 0,41.

4.4 Najpogostejši nepravilni odgovori kandidatov

Izpitna pola 1

1. naloga: *Odločanje v skupnosti*

Pogosti napačni odgovori so bili pri vprašanju 1.4, kjer je bilo treba dopolniti poved, da ima po Maxu Webbru država na svojem ozemlju zakonit monopol nad sredstvi prisile (zahtevan je bil pojem prisila). Največ napačnih odgovorov je bilo pri vprašanju 1.9, pri katerem je bilo treba zapisati štiri vrste volitev, ki potekajo v Republiki Sloveniji. Kandidati so le redko pravilno navedli vse štiri vrste volitev (parlamentarne oziroma državnozborske volitve, predsedniške volitve, evropske volitve in občinske oziroma lokalne volitve). Navajali so npr. referendum, plebiscit, strankarske volitve, krajevne volitve, taktične volitve itd. Pripomba nekaterih zunanjih ocenjevalcev je bila, da te vsebine ni v učbeniku. Ocenjevalci opažajo nenatančne ali napačne odgovore pri vprašanju 1.7 (*Predstavite eno značilnost modernih t. i. »catch-all« političnih strank.*). Precej napačnih odgovorov je bilo pri vprašanju 1.10 (*Kako imenujemo tip demokracije, za katerega je značilno, da večino odločitev sprejemajo izvoljeni predstavniki?*). Predviden odgovor in edini, ki naj bi ga ocenjevalci upoštevali kot pravega, je bil posredna oziroma predstavniška demokracija. Kandidati so pogosto navajali parlamentarno demokracijo in nekateri ocenjevalci menijo, da bi takšen odgovor morali upoštevati kot pravega (čeprav gre za ožji pojem, ki ga ne moremo izenačiti s posredno demokracijo). Kot je bilo že omenjeno v prejšnjem poglavju, so se napačni odgovori pojavljali tudi pri vprašanju 1.11, kjer je bilo treba navesti Webrovo poimenovanje organizacije, opisane v viru 3. Pravilen odgovor je birokratska organizacija, kandidati pa so navajali npr. javni zdravstveni sistem, ker vir 3 pač opisuje delovanje bolnišnice (kot primer birokratske organizacije), pa tudi algoritemski ustroj (ker je to omenjeno v viru), večkrat tudi birokratična organizacija itd. Pri zahtevanih značilnostih birokratske organizacije (vprašanje 1.12) so večkrat namesto teh navajali prednosti in slabosti tega tipa organizacije. Ocenjevalci opažajo še, da kandidati pri značilnostih avtoritarne države (vprašanje 1.6) navajajo vse mogoče in ne razlikujejo med avtoritarno državo in totalitarizmom.

2. naloga: Religija in verovanjski sistemi

Pri vprašanju 2.1 (poznavanje McGeejeve tipologije religij) so kandidati velikokrat pravilno ugotovili, da sta džainizem in budizem etični religiji ter da je hinduizem (poli)teistična religija. Težave pa so imeli z navajanjem še po dveh primerov teh tipov religij. So pa bili tudi napačni odgovori (npr. džainizem in budizem sta politeistični religiji, gre za enostavni supernaturalizem itd). Pri vprašanju 2.2 (prepoznavanje sestavin religije in ponazoritev z navedbo iz vira) so namesto religijske etike in religijskega ravnanja navajali druge sestavine (religijska pripoved, pogosto religijska doktrina itd.). Pomanjkljivi in napačni odgovori so bili pri vprašanju 2.5 (opredelitev sekularne religije); kandidati so pogosto opisovali civilno religijo ali verski fundamentalizem. Kandidati niso imeli težav s prepoznavanjem procesa sekularizacije, predstavljenega v viru 2 (vprašanje 2.3). Več težav so imeli z odgovori na vprašanje, kako se sekularizacija kaže v verovanju posameznikov in kako na ravni družbe/države (vprašanje 2.4). Obeh ravni največkrat niso razmejili. Precej napačnih odgovorov je bilo tudi pri vprašanju 2.8 (*Kako imenujemo pojav, katerega del so tudi nova religijska gibanja?*). V navodilih predviden pravilen odgovor je revitalizacija (religij). Pogost odgovor kandidatov je bil verski pluralizem, včasih tudi verski fundamentalizem.

3. naloga: Identiteta in kultura

Pri vprašanju 3.1 (*Opredelite kulturo v sociološkem in antropološkem smislu.*) so kandidati največkrat opredeljevali kulturo z naštevanjem njenih sestavin. To ni narobe, so pa pri tem večkrat pozabili omeniti tudi materialno kulturo oziroma človekove materialne stvaritve. Pri vprašanju 2.2 je delala težave pojasnitev pojma kultiviranost (človekovo prisvajanje in preoblikovanje okolja oziroma prilagajanje okolja človekovim potrebam). Kandidati so največkrat opredeljevali kultiviranost kot posameznikovo osebnostno lastnost (vede se uglajeno, v skladu z družbenimi normami itd.). Največ pomanjkljivih in napačnih odgovorov je bilo pri vprašanju 3.4 (omenjeno že v prejšnjem poglavju). Vprašanje zahteva, zakaj se vrednote spreminjajo na družbeni ravni in navedbo primera, precej kandidatov pa je pisalo o vzrokih spreminjanja vrednot na individualni ravni (npr. vrednote posameznika se spreminjajo z odraščanjem ali staranjem, v povezavi z različnimi stresnimi dogodki, v odvisnosti od novih družbenih vlog itd.). Neustrezni so bili tudi primeri. Pri vprašanju 3.5 so zamenjevali pojma asimilacija in akulturacija, v odgovorih pa so se pojavljali tudi integracija, interkulturalizem, inkulturacija itd. Precej pomanjkljivih ali napačnih odgovorov je bilo pri vprašanju 3.9 (razlaga kulturne difuzije in primer). Namesto eksplicitne razlage, kaj je kulturna difuzija, so razlagali globalizacijo, navajali opredelitev, da gre za prepletanje kultur, itd. Pri vprašanju 3.10 je veliko kandidatov obkrožilo rešitev »inovacija« in ne »invencija«, kar je v navodilih navedeno kot pravilni odgovor. Nekateri ocenjevalci menijo, da bi tudi to rešitev morali upoštevati kot pravilno.

4. naloga: Odklonskost in kriminaliteta

Veliko napačnih odgovorov je bilo pri vprašanju 4.4, kjer kandidati pogosto niso navedli rešitve, da gre za kršenje neformalnih družbenih norm. Pomanjkljivi ali napačni odgovori so bili npr. neformalna vrsta odklonskosti, izjemno ravnanje, sekundarna odklonskost, primarna odklonskost itd. Največ napačnih odgovorov je bilo pri vprašanju 4.6, kjer kandidati niso prepoznali biološke teorije odklonskosti in njenega avtorja C. Lombrosa. Navajali so druge teorije (psihološka, psihoanalitična, sociološka) in avtorje. Pogosti so bili tudi napačni zapisi priimkov avtorjev. Nekateri ocenjevalci pripominjajo, da je bil vir 2 nekoliko zavajajoč. Pri vprašanju 4.8 so namesto formalni družbeni nadzor navajali uradni nadzor ipd.

Izpitna pola 2

Pri izpitni poli 2 težko govorimo o popolnoma nepravilnih odgovorih. Kandidati so le v redkih primerih odgovarjali popolnoma nekaj drugega, kot je zahtevala naloga. Govorimo lahko o dobrih, celovitih in slabših, površnih in pomanjkljivih odgovorih. Slabi so tudi odgovori, kjer kandidati ostajajo na ravni »prostega spisa«, brez vključevanja sociološke terminologije, socioloških spoznanj/teorij, argumentov, v odgovore vnašajo stereotype in predsodke itd.

Opažanja zunanjih ocenjevalcev so bila delno predstavljena že v prejšnjem poglavju. Kot je bilo omenjeno, je bilo pri 1. nalogi precej napačnih opredelitev absolutne in relativne revščine. Kandidati so pomanjkljivo ali napačno opredeljevali predvsem relativno revščino, najpogosteje v smislu, da absolutna revščina pomeni nezmožnost zadovoljevanja temeljnih potreb, zaradi česar je ogroženo posameznikovo zdravje ali celo življenje, relativna pa da pomeni, da so temeljne potrebe zadovoljene, (relativno) revni posamezniki pa si ne morejo privoščiti luksuznih dobrin. Gre za nerazumevanje, da gre pri konceptih absolutne in relativne revščine za drugačna merila, izhodišča opredeljevanja in da so seveda med (relativno) revnimi tudi taki, ki ne morejo zadovoljiti temeljnih potreb. Prav tako ne gre za t. i. luksuzne dobrine, ampak doseganje neke za družbo minimalno sprejemljive življenjske ravni (ki ni povsod enaka in se spreminja tudi s časom). Omenjeno je že bilo, da je bila pomanjkljivost odgovorov tudi v tem, da so se kandidati premalo posvetili dejavnikom, ki vplivajo na pojav revščine v sodobnem svetu. Pri vključevanju teorij revščine so te ali površno, nenatančno predstavili ali jih napačno poimenovali. Velikokrat so popolnoma napačno predstavili teorijo situacijske prisile kot neke vrste kritiko subkulture revščine.

Pri 2. nalogi je bilo pomanjkljivo predstavljeno načelo meritokracije. Poleg tega so le redki povezali to načelo s funkcionalistično teorijo o šoli kot (pod)sistemu družbe, ki zagotavlja družbeno pravičnost, in jo problematizirali z ugotovitvami in teorijami drugih avtorjev, ki opozarjajo na pomen subkulturnih razlik, kulturnega kapitala in sloja, iz katerega posamezniki izhajajo. Kandidati so večkrat navajali in predstavljali poglede, razlage in teorije o šoli, brez neposredne povezave z zahtevami naloge (npr. o skritem kurikulumu, o šoli kot ideološkem aparatu države itd.). Poleg tega iz mnogih odgovorov izhaja, da kandidati problematiko šolanja in družbene neenakosti razumejo v smislu, da bi morala šola odpravljati neenakost nasploh, pa je ne, in je na nek način odgovorna, da se ta ohranja.

Pri 3. nalogi je bila večkrat pomanjkljivo ali napačno opredeljena medikalizacija; kandidati so pomanjkljivo predstavili tudi medicinsko pojmovanje zdravja in bolezni. V razpravo o družbeni vlogi medicine in medikalizaciji niso vključevali raziskav in ugotovitev različnih avtorjev (npr. M. Foucaulta, B. S. Turnerja), kar bi jim pomagalo ovrednotiti medikalizacijo. Zunanji ocenjevalci ugotavljajo tudi, da kandidati niso vedno najustrezneje predstavili Parsonsovega razumevanja medicine in medicinskega osebjaja kot institucij nadzora odklonskosti, še manj pa to pojmovanje problematizirali.

Pri 4. nalogi so se kandidati ustavljali pri podrobnem predstavljanju oblik in funkcij družine, manj pri odnosih med spoloma in generacijami. Glede odnosov med generacijami so omenjali predvsem, da stari ljudje živijo sami, v domovih za starejše, da so razrahljane vezi z mlajšimi generacijami, le redki pa so pomislili na to, da je družina po definiciji dvogeneracijska skupnost in da gre pri teh odnosih tudi za odnose med starši in njihovimi – recimo mladoletnimi – otroki. Največja pomanjkljivost odgovorov pa je bila, da so kandidati premalo pisali o tem, kako so se spremenile oblike družin, kako so se spremenile njene funkcije, kako so se spremenili odnosi med starši in otroki, itd. Nekaj napak se je pojavljalo tudi pri poimenovanju oblik družin, nekateri kandidati so zamenjevali simetrično oziroma integrirano in asimetrično oziroma segregirano delitev družinskega dela in vlog.

Peto nalogo je izbralo daleč najmanj kandidatov. Nekateri zunanji ocenjevalci niso ocenjevali nobenega primera, drugi le nekaj. Tako nekateri izjavljajo, da je bilo tistih nekaj primerov dobrih odgovorov, drugi pa, da so bili ti slabi. Slednji ugotavljajo, da kandidati ne vedo prav dobro, kaj so sindikati, kakšen je (bil) njihov pomen pri uveljavljanju socialnih pravic (in kaj socialne pravice sploh so), da je razprava o pomenu sindikatov v modernih družbah enostranska, da ne poznajo načinov sindikalnega boja (predvsem kolektivnih pogajanj) itd.

4.5 Mnenje zunanjih ocenjevalcev o nalogah in vprašanjih v izpitnih polah

Vprašalnik je izpolnilo 31 zunanjih ocenjevalcev. Na vprašanje, ali so bile naloge ustrezno sestavljene, jih je pritrdilno odgovorilo 29 ali 93,55 %, 2 ali 6,45 % pa, da niso bile. Eden od ocenjevalcev meni, da je bilo v izpitni poli 1 nerazumljivo vprašanje 4.4 (*Katera oblika odklonskosti je razvidna iz vira 1?*), prav tako eden meni, da je bilo pretežno vprašanje 1.9 (*/.../ Zapišite štiri vrste volitev, ki potekajo v Republiki Sloveniji.*). Drugih vprašanj, ki bi jih ocenjevali kot pretežka, prelahka, nenatančna, nerazumljiva ali oblikovno nepregledna, niso navajali. Eden od ocenjevalcev je kot pripombo na letošnje izpitno gradivo navedel nerazumljivost virov pri 4. strukturirani nalogi (*Odklonskost in kriminaliteta*).

V izpitni poli 2 ocenjevalci niso nobene esejske naloge ocenili kot pretežke ali prelahke, nenatančne, nerazumljive ali jezikovno nepregledne. Dodatna pripomba dveh ocenjevalcev je bila, da je bila 3. esejska naloga (*Razpravljajte o družbeni vlogi medicine in medikalizaciji.*) preobsežna.

Sestavo (strokovno in vsebinsko ustreznost, tehnično izvedbo) izpitne pole 1 so ocenili s povprečno oceno 4,2 (na lestvici od 1 do 5), izpitno polo 2 pa s povprečno oceno 4,5. Njihova ocena navodil za ocenjevanje izpitne pole 1 je bila 4,0, ocena navodil za ocenjevanje izpitne pole 2 pa 4,1.

Na vprašanje, katere kognitivne ravni kandidati slabše obvladajo (izbrali so lahko enega ali več ponujenih odgovorov), jih je največ odgovorilo, da analizo (38 %) in interpretacijo (40 %). Na vprašanje, katerim tipom vprašanj bi v bodoče dali prednost (tudi tu so lahko izbrali enega ali več ponujenih odgovorov), so odgovarjali, da vprašanjem zaprtega tipa (32,65 %), vprašanjem odprtega tipa s krajšimi odgovori (46,94 %) in vprašanjem esejskega tipa (20,41 %).

5 Zunanje ocenjevanje in ugovori

5.1 Zunanje ocenjevanje

Na spomladanskem roku splošne mature 2020 je pri sociologiji drugič potekalo e-ocenjevanje.

Kandidati so pisali maturitetni izpit iz sociologije 2. junija 2020. Moderacija *Navodil za ocenjevanje* in standardizacija sta potekali na Državnem izpitnem centru 8. junija 2020, dostop do izpitnega gradiva in s tem začetek priprav na moderacijo je bil omogočen 5. junija 2020.

Na letošnjem spomladanskem izpitnem roku zaradi posebnih razmer ni bilo seminarja za zunanje ocenjevalce in tako tudi ne dodatne razlage in (skupne) moderacije *Navodil za ocenjevanje*. Dodatna pojasnila glede ocenjevanja posameznih postavk v izpitnih polah so bila zunanjim ocenjevalcem posredovana pisno. Nekateri ocenjevalci so pogrešali seminar.

Poleg glavne ocenjevalke je ocenjevanje vodilo še pet pomočnikov (štirje člani komisije in ena od zunanjih ocenjevalk).

E-ocenjevanje je tudi letos potekalo brez posebnosti oziroma kakšnih posebnih zapletov. Z nekaterimi zunanjimi ocenjevalci, ki niso bili takoj potrjeni, so pomočniki opravili ustrezno e-komunikacijo. Pri beleženju doseženih točk so nekateri, podobno kot prejšnje leto, imeli nekaj težav oziroma je bilo nekaj napak: ker kandidati izbirajo med ponujenimi nalogami, je včasih prihajalo do tega, da so ocenjevalci vpisovali točke k neizbranim nalogam ali so z oznako NR (namesto 0 točk) označili izbrano nalogo, ki jo je kandidat reševal, vendar je bil odgovor napačen ali ga ni bilo. Na to so bili vsakokrat opozorjeni in so svoje napačne vpise sproti popravljali.

5.2 Ugovori na oceno in način izračuna izpitne ocene

Kandidatom na letošnjem spomladanskem roku mature ni bilo treba vlagati prošnje za vpogled v izpitno dokumentacijo, saj so bili omogočeni e-vpogledi. Vloženih je bilo 64 ugovorov na oceno (lani 27), v 14 primerih je bila ocena spremenjena. Na način izračuna izpitne ocene ni bilo nobenega ugovora.

6 Povzetek

6.1 Ocena uspeha kandidatov

Na splošni maturi 2020 je bil izpit iz sociologije vsebinsko, strukturno in po težavnosti usklajen z veljavnim učnim načrtom in *Predmetnim izpitnim katalogom za sociologijo*. Vsebina se zaradi posebnosti v izvedbi pouka ni spremenila, izbirnost med nalogami v obeh izpitnih polah zunanjega preverjanja se izkazuje kot dobra, posebej v času, ko pouk v šoli ni potekal v celoti ter na običajen način. Maturitetni izpit iz sociologije je v spomladanskem izpitnem roku opravljalo 1.045 kandidatov/kandidatk (947 v letu 2019). Kot del splošne mature jih je opravljalo izpit iz sociologije 962 (lani 858), s poklicne mature kot t. i. peti predmet pa 83 (lani 89). V tem številu je upoštevanih 836 kandidatov/kandidatk, ki so kot dijaki/dijakinje splošnih in strokovnih gimnazij prvič opravljali splošno maturo in so obravnavani kot referenčna skupina za izračune uspešnosti opravljanja izpitov. Število kandidatov/kandidatk pri predmetu sociologija na splošni maturi se je v primerjavi z letom 2019 povečalo (od 858 na 962). Nekoliko se je zmanjšal delež kandidatov/kandidatk poklicne mature, ki so kot posamezni predmet splošne mature izbrali sociologijo. Ta delež je bil na maturi 2020 5,0 % (v letu 2019 pa 5,7).

Med posameznimi kategorijami kandidatov so bile – podobno kot v preteklosti – precejšnje razlike v dosežkih, najboljši so bili dijaki splošne gimnazije s povprečno oceno 3,46, sledijo kandidati iz klasičnih gimnazij z oceno 3,43 (teh je bilo le 14). Letošnji povprečni dosežek kandidatov iz referenčne skupine je bil 69,16 odstotne točke (lani 71,44), in sicer 22,49 točke za izpitno polo 1, za izpitno polo 2 28,01 točke ter 18,65 točke za seminarsko nalogo. Rezultati so v primerjavi z letom 2019 nekoliko slabši pri obeh delih zunanjega preverjanja. Povprečna ocena kandidatov, ki so maturo v letu 2020 opravili, je bila pri predmetu sociologija za referenčno skupino 3,38 (lani 3,53).

Pri notranjem delu izpita – seminarski nalogi – je uspešnost vsa leta visoka. Povprečno število doseženih odstotnih točk je bilo tako v letu 2020 v spomladanskem izpitnem roku 18,65 od 20 možnih točk (lani 18,08). Zvišanje je mogoče vsaj delno pripisati podpori matičnih šol njihovim kandidatom, da bi jim zaradi primanjkljaja v izvedbi pouka pomagali k uspešnemu opravljanju mature. Indeks težavnosti za referenčno skupino je za seminarsko nalogo 0,93, za zunanje preverjanje pa 0,64 za izpitno polo 1 in 0,62 za izpitno polo 2. Korelacija med notranjim in zunanjim delom mature je 0,38 in je nekoliko višja od predhodnega leta 2019 (0,32). Ob upoštevanju različnosti ciljev, vsebin in načinov dela še vedno velja, da notranje ocene prispevajo pomemben del k relativno dobri povprečni oceni predmeta. V tej značilnosti sociologija na splošni maturi ni izjema, podobno velja tudi za druge predmete.

Po pregledu doseženih rezultatov mature 2020 in po tehtnem premisleku se je DPK SM za sociologijo odločila, da korigira mejo za pozitivno oceno s 50 na 49 odstotnih točk, pa tudi mejo za oceno dobro (3) z 61 na 60 odstotnih točk, meji za oceno prav dobro (4) 71 točk ter 83 točk za oceno odlično (5) sta ostali nespremenjeni. Analiza doseženih rezultatov, ki so pokazali nekoliko slabše dosežke od laniških, je vodila do odločitve o spremembi, pri čemer je bila upoštevana posebnost izvedbe mature 2020, ko se generacija maturantov zaradi spomladanskega zaprtja šol spomladi ni mogla udeleževati pouka.

6.2 Ocena kakovosti izpitnih pol

Izpitne pole so bile po presoji DPK SM za sociologijo ustrezno sestavljene, kar potrjujejo tudi mnenja zunanjih ocenjevalcev iz anketnih vprašalnikov. V izpitnem gradivu so bila zastopana vprašanja na vseh taksonomskih ravneh, in sicer v deležih, kakor jih določa PIK za sociologijo.

Zunanji ocenjevalci so ocenili strokovno in vsebinsko ustreznost ter tehnično izvedbo izpitnih pol in navodil za ocenjevanje kot dobro in primerno. Naloge in vprašanja v izpitni poli 1 so na lestvici ocen 1–5 ocenili z oceno 4,2 (enako kot lani) in naloge v izpitni poli 2 z oceno 4,5 (bolje od lanske ocene 4,4). Opozorili so na nekaj vprašanj, ki naj bi bila kandidatom slabše razumljiva oz. zahtevnejša.

Kakovost izpitnih pol je bila primerljiva s preteklimi leti; na nekoliko slabši rezultat so verjetno vplivale posebnosti pouka zaradi zaprtja šol spomladi 2020.

6.3 Druge ugotovitve

V izpitnih gradivih na spomladanskem izpitnem roku mature 2020 ni bilo ugotovljenih napak. Komisija sodi, da je k temu, poleg skrbne priprave gradiv, prispevala tudi uveljavljena praksa zunanjega pregledovanja. Preglede opravijo učitelji, ki jih izbere Rlic. Ti oblikujejo svojo oceno gradiva, komisija njihova mnenja po tehtni presoji upošteva ter korigira ali dopolni pripravljeno izpitno gradivo, če presodi to kot potrebno.

Kandidati/kandidatke so v spomladanskem roku splošne mature 2020 vložili 64 ugovorov na oceno. Ocena se je po ugovoru spremenila 14 kandidatom/kandidatkam.